

רפרף מבקר בנרקסי נחל-מסעד בנגב; על רפרפים ופרחים ארוכי צינור בחורף

צביקה מינצר, חוג כלנית - zvimr@yahoo.com

אבי שמידע, חוג כלנית, המחלקה לאבולוציה ואקולוגיה והמרכז לרציונליו, האוניברסיטה
העברית בירושלים - avi.shmida@gmail.com

תקציר: בטיוול באזור נחל מסעד ברכס הרחמה מצפון לירוחם צילם אחד מעמנו רפרף משורטט מבקר באופן סדיר בכתמי פריחה של נרקיס בתחילת חודש ינואר השנה. עד כה ידענו כי אוכלוסיות הנגב מאובקות על ידי זבובים וחרקים קצרי חדק המותאמות לגנוטיפ בעל קומת אבקנים הבולטת מצינור פרח הנרקיס. ידוע היה כי בצפון ישראל גדל גם הגנוטיפ השני של הנרקיס המבוקר על ידי חרקים ארוכי חדק כמו רפרף הדבקה שהוא פעיל יום. זו הפעם הראשונה בו נמצא כי רפרף לילי הופך להיות פעיל יום ומבקר בנרקסי הנגב.

=====

רפרף משורטט מבקר בנרקיס מצוי בערוצי שמורת נחל סעדון בנגב הצפוני, 5.1.2025, צילם צביקה מינצר ©

הנרקיס המצוי זוכה לתשומת לב רבה של חובבי הטבע ווהמטיילים ברחבי ארצנו. זהו צמח בצל הפורח בעונת החורף בסלעים בחבל-הים תיכוני וזן אחר שלו פורח בביצות ובשלוליות חורף בעמקים ובגולן. ככלל, הנרקיס המצוי הוא צמח ים-תיכוני הגדל באקלים גשום בחורף מסביב לאגן הים התיכון. משום כך מקדה את חובבי הטבע מציאותן של אוכלוסיות נדירות ומקוטעות בנגב בצפוני הפורחות כל שנה בראשית חודש ינואר.

ביקורו רפרף צביקה בפארק הירוק (עשבונית) ברחבת הנדים בשעה 30.30 בתחילת ינואר 2025, צילם א.ש. גם לפרח הירוק צינור
מרוך ורק הצינור בבסיסו צוף דליל הנשאב בקלות על ידי חרק הרפרף.

אמוץ דפני ועמיתו הספרדי הררה חקרו את הביולוגיה של האבקה בנרקיס שלנו ומצאו שני זנים של פרחים הנבדלים בגובה עמוד העלי שלהם: טיפוס בעל שתי קומות אבקנים אשר בו העלי גבוה מתחבא בין קומת האבקנים העליונה (יכונה להלן "גנוטיפ בולט") וטיפוס פרח בעל שתי קומות אבקנים אשר העלי שלו קצר ומחובא עמוק בתוך צינור הכותרת (דפני ואיזקוביץ 2021). אמוץ מסכם כי בצפון הנגב גדל הטיפוס בעל עמוד עלי גבוה "הגנוטיפ הבולט", כלומר זה שבו קומה אחת של שלושה אבקנים בולטים מצינור הכותרת ועמוד על

בגובה קומת האבקנים הגבוהה. גנוטיפ זה פורח בחבל הים-תיכוני ההררי בחודש נובמבר וברכסי הנגב הצפוני בסוף חודש דצמבר ולאורך חודש ינואר. גנוטיפ זה מבוקר בחבל הים תיכוני בעיקר על ידי זבובים ומאביקים קצרי חדק אשר אוכלים את אבקת הפרח אך אינם יכולים להגיע לצוף. מאביקים ארוכי חדק כמו רפרף הדבקה, שהוא הרפרף היחידי בישראל אשר הינו פעיל ביום מבקר בשני הגנוטיפים של נרקיס מצוי ולוגם בקלות את הצוף המופרש מבסיס צינור הפרח שאורכו מעל 20 מ"מ (דפני ואיזיקוביץ 2021 , Arroyo and Dafni 1995). אמוץ משער כי בנגב הצפוני, אזור מדברי שאין בו רפרפים - שרד רק הגנוטיפ בולט האבקנים בעל העלי הגבוה; ואכן בבדיקות שערכנו באתרי דימונה (נחל אשלון) ושמורת סעדון מצאנו אך ורק את הגנוטיפ "בולט האבקנים בעל העלי הגבוה".

רפרף משורטט מבקר בנרקיס מצוי בערוצי שמורת נחל סעדון בנגב הצפוני, 5.1.2025, צילם צביקה מינצר ©

בכתבה קודמת אשר כתבנו על "נרקסי שמורת נחל סעדון" (כהן ושמידע 2022) הפננו קושיות לחובבי הטבע לגבי האבקת אוכלוסיות הנרקסים בנגב: מי מבקר בפרחיהן ואולי בכלל יש להן יכולת האבקה עצמית (אוכלוסיות קטנות ומבודדות נוטות לכך). ואולי נמצא בין כתמי הנרקסים פרטים השייכים לגנוטיפ בולט האבקנים (Thompson 2005)?! והנה בשבת האחרונה טייל אחד מעמנו באתר הנרקסים הבולט בפריחתו ב"שמורת נחל סעדון" (כבר ש.כהן הדגיש כי הנרקסים גדלים שם ביובלים של נחל רביבים ולא של נ.סעדון כשני ק"מ דרומית למחנה ביסלח) וחזה להפתעתו בתופעה יוצאת דופן: רפרף משורטט מבקר בעשרות פרחי נרקיס ועובר באופן מסודר ועקבי בין גושי פריחה של נרקסים הגדלים במקוטע. צביקה הצליח לצלם את הרפרף (ראה תמונות) ואפילו לתעד בסרט את ביקורי הרפרף באמצעו של יום שמש חורפי (5.1.2025): הרפרף ביקר בממוצע בדקה 28 פרחים

כהן ש ושמידע א 2021 [נרקיס שמורת נחל מסעד](#) - גילוי מחדש של נרקיס מצוי ברכס הרחמה, צפון הנגב. כתב-עת "כלנית", מספר 8.

[Arroyo H and Dafni A 1995](#) Variation in habitat, season, flower traits and pollinators in dimorphic *Narcissus ezetta* in Isarel. New phytology 199:135-145

Thompson JD 2005 Plant Evolution in the Mediterranean. Oxford University Press

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: מינצר צ ושמידע א 2025 רפרף מבקר בנרקיס נחל-מסעד בנגב;

על רפרפים ופרחים ארוכי צינור בחורף. כתב-עת "כלנית", מספר 10.

=====